

Hver havn har sin historie

Projektet 'Fem kulturhavne i det Sydfynske Øhav' har til formål at afdække og tydeliggøre de fem havnes faste kulturarv og deres fortællinger for at fastholde og udvikle det sydfynske områdes maritime identitet som et middel til sydfynsk udvikling

Af | Irene Brandt

"De fem havne rummer hver sit historiske forløb og hver sine fortællinger. Ved at studere og beskrive havnene på tværs kan vi opnå en bredere forståelse for den enkelte havns udviklingshistorie. Tilsammen kan de fem havne give en samlet havnehistorie fra den tidlige middelalderhavn over sejlskibstiden til den industrialiserede havn.

Arbejdet med havnene på tværs giver også mulighed for en bred diskussion af kulturarvsrelaterede problemstillinger og udvikling af forskelligartede løsningsmuligheder." Sådan formulerede arbejdsgruppen bag projektet 'Fem kulturhavne i det Sydfynske Øhav' - som omfatter havnene i Fåborg, Marstal, Ærøskøbing, Svendborg og Rudkøbing - det forestående arbejde, da arbejdsgruppen skrev sin ansøgning til Kulturarvsstyrelsen; men derudover handlede

projektet også om at besvare tre spørgsmål, som tager afsæt i, at havnene ikke længere er, hvad de har været:

- Er der basis for at fastholde det oprindelige liv på havnen eller tilføje et nyt, f.eks. kulturliv?
- Hvordan nedbringes den trafikale barriere, der ofte er mellem bymidte og havn, uden at slette de kulturspor, der er knyttet hertil?
- Hvilken tilgang skal vi tage til kulturarven i havneområdet? Skal vi bevare monumenter og spor? Lade kulturarven være ramme for ny eller eksisterende anvendelse? Nyfortolke kulturarven eller måske decideret bevare delmiljøer?

"Når vi taler om det fremadrettede giver arbejdet med fem havne mulighed for at

udvikle forskellige planløsninger, forskellige konsekvenser for kommuneplanen og forskellige projekter og konkrete løsninger i 1:1. Fra det rå til det polerede og fra det bevarede til det nyfortolkede," konkluderede arbejdsgruppen, der repræsenterede de fire kommuner, Svendborg, Faaborg Ærø og Langelands kommuner, som huser havnene.

Positiv konkurrence

Projektet er nu næsten afsluttet, og den projektansvarlige, arkitekt og planlægger i Plan, Kultur og Erhverv i Svendborg Kommune Klaus Johannessen, er tilfreds med resultatet.

"Tidligere konkurrerede de fem havne om at tiltrække erhvervsaktiviteter til havnene. Det gør de i en vis forstand stadig, men nu og i fremtiden bliver det i højere

Svendborg Havn er en af de fem kulturhavne i det sydfynske øhav.

grad oplevelsesøkonomi, lystbåde og gamle træskibe, der konkurreres om; men det er en positiv konkurrence, som er blevet styrket gennem projektet, fordi vi også har haft fokus på den helhed, de fem havn er, og de oplevelsesøkonomiske muligheder et stærkt samarbejde kan give,” siger Klaus Johannessen. Han fortsætter.

”Vi startede med fem havne, som skulle kortlægges, og endte med et overblik over, hvordan de komplementerer hinanden, for selvom hver havn har sin egen historie, så fortæller de tilsammen den fulde historie om den maritime kulturarv i det Sydfynske Øhav.”

Danmarks Blå Hjerte

Gennem tiderne har hver af de fem havne udviklet sine egne kendetegn - for eksempel inden for værftsindustrien, som er rigt repræsenteret i de fem havne - fra traditionsrige træskibsværfter over stålskibsværfter til fremstilling af moderne glasfiberbåde. I projektet er der taget afsæt i denne mangfoldighed, når Det Sydfynske Øhav præsenteres som rammen om en række temaer, som med fordel kan studeres på aller nærmeste hold i de fem havne, hvor de forskellige værfter stadig er aktive.

”Værftsindustrien i de fem havne kan indgå som ét af ’stoppestederne’ i brandet: Danmarks Blå Hjerte, som er et af projektets delresultater,” fortæller Klaus Johannessen.

Fortællingen om det Sydfynske Øhav som Danmarks Blå Hjerte er udmøntet i et fælles logo, der samler de fire kommuner og fem havne. Logo og fortælling skal anvendes som udviklings- og markedsføringsplatform for de kommende projekter.

”Andre initiativer er blevet til i forlængelse af projektet - for eksempel ’Fra landkrabe til sejler’, fordi det Sydfynske Øhav er et oplagt sted at lære at sejle. Der var allerede sejlerskoler flere steder; men via projektet kan der komme nye initiativer til,” fortæller Klaus Johannessen.

Derudover lægges der via projektet op til etableringen af ’Puslepladser’, som

er åbne pladser og beddinger for ejere af skibe, hvor de gamle maritime håndværk holdes i live - en slags arbejdende værksted. ’Den blå kulturarvslods’ er en idé til guidede ture i øhavet - en person der med fokus på kulturarven kan supplere naturguiderne i arbejdet med at formidle det internationalt enestående øhav og havnene som øhavets porte.

Fra kulturarv til kommuneplan

Kulturarvsprojektet har følere i mange retninger. Et cykelprojekt, som indlemmer fleresmå øer i det Sydfynske Øhav, er inspireret af kulturarvsprojektet. Projektet ses også som et vægtigt element i de fire kommuners bestræbelser på at etablere en nationalpark i øhavet. Derudover får projektet meget stor betydning for den kommunale planlægning for anvendelsen af havnearealerne nu og i fremtiden.

”Allerede inden vi startede projektet om de fem kulturhavne, havde Kulturarvsstyrelsen udpeget havnen her i Svendborg som den blandt de danske industrihavne med den mest komplette og velbevarede helhed af funktioner. Udfordringen er at holde udviklingsperspektivet på havnen op over for bevaringsperspektivet, hvilket heldigvis er blevet lettere i takt med at kulturarv i dag betragtes som et udviklingspotentiale. Målet er, at de bevaringsværdige bygninger indarbejdes i kommuneplanen; men samtidig kan vi blive stillet overfor en prioritering, for med udpegningen af bygninger som bevaringsværdige kan der følge en overtagespligt, hvilket i sidste ende kan lægge en økonomisk begrænsning for, hvor mange bygninger, der kan opnå denne betegnelse,” siger Klaus Johannessen.

Han vurderer, at Svendborg Havn har haft sin storhedstid som erhvervshavn; men der er stadig potentiale for at bevare bl. a. værftsaktiviteter på havnearealet, som er centrum i Danmark for reparation af træskibe. Godsbanearialet er for længst opgivet som underlag for skinner. I stedet er området inddraget til byudvikling. Derudover er det shippingfirmaer, slæbebådsfir-

maerne, foderstofkompagniet og søfartsskolen, der holder liv i havnen.

”I takt med at industribygningerne på havnen opgives til industriformål, står der nye anvendelser i kø for at komme ind. Det gælder både traditionelle erhverv, mere videnstunge virksomheder og virksomheder som arbejder med oplevelser. Indtil videre sker det i eksisterende bygninger, men inden længe formentlig også i ny byudvikling på havnen, dér hvor de ikke-bevaringsværdige bygninger rives ned. Også her har samarbejdet i kulturarvsprojektet fået betydning, fordi vi på tværs af kommuner og havne har kunnet samarbejde om at se de udviklingsmuligheder, de fem havne til sammen har,” siger Klaus Johannessen.

Sporene skræmmer

Andre havne - for eksempel i Holbæk og Nyborg - er de seneste år blevet omdannet til nye boligområder uden spor af den oprindelige havn, der engang lå på de attraktive arealer; men disse spor skræmmer i Svendborg:

”Vi ender ikke med at fjerne alle bygningerne på havnen og erstatte dem med boliger. Det er ikke havnen i Svendborg, der skal klare hele bosætningsudviklingen i byen - og slet ikke når museumsfolk udefra

>

Om kulturarvskommune projektet

Formålet med initiativet er, at kommunerne i de kommende år - også dem der endnu ikke har indarbejdet kulturarven i deres planstrategier - får brugt kulturarven aktivt i deres kommuneplaner. Det er ligeledes et mål, at der anvendes nye tilgange til arbejdet med kulturarven, som andre kommuner kan blive inspireret af.

Læs mere:

www.kulturarv.dk/kommune-plan

>

har peget på, at vi har Danmarks mest bevaringsværdige havn! Kulturarvsprojektet har styrket vores ønsker om at bevare havnen, som er en afgørende del af byens historie, samtidig med at havnen stadig spiller en betydelig rolle i byens erhvervsliv," siger Klaus Johannessen.

I og med at havnene i det sydfynske stadig - trods stagnerende vækst - er aktive havne, retter kulturarvsprojektet ikke kun søgelyset mod den pittoreske kulturarv på havnearealerne. Korn- og foderstofkompagniernes betonsiloer og stålskibsværftets haller fra det 20. århundrede indgår på lige fod med de charmerende træhuse og prominente murstensbygninger fra tidligere århundreder i det materiale, som projektet har udpeget som kulturarv i de fem havne.

"I projektet har vi peget på, hvilken kulturarv hver af dem havne rummer. Nu er det så op til politikerne at afgøre, hvor langt vi skal gå i bevaringsindsatsen," siger Klaus Johannessen.

Fortæl en havnehistorie

Klaus Johannessen har medbragt et kort over Svendborg Havn, hvor omridset af hver eneste bygning på det store havneareal er markeret. De bevaringsværdige bygninger er markeret med rødt og yderligere er en række potentielt bevaringsværdige bygninger også markeret på kortet.

"Hver eneste bygning på kortet rummer en fortælling om de aktiviteter, der er foregået dér, og selvom vi bevarer alle de 'røde' bygninger, vil vi miste mange fortællinger," siger Klaus Johannessen med beklagelse men tilføjelse:

"Heldigvis kan der med den rette tilgang til havneomdannelsen være penge i at bevare de bevaringsværdige bygninger. Derfor tror jeg også, det vil lykkes for os at tilgodese både bevaringsopgaven og udviklingen af havnen."

Ringe i vandet

Arbejdet med kulturarven sammen med de andre sydfynske kommuner har spredt sig som ringe i vandet i Svendborg Kommune, for selvom det sidste punktum endnu ikke er sat i samarbejdet mellem de fem havne, er Svendborg Kommune allerede i gang med at styrke kulturarven i hele kommunen.

"Vi er i gang med at udpege og beskrive 40 kulturarvmiljøer i kommunen, hvoraf havnen er den ene. I dette projekt beskriver vi alt fra herregårde til boligområder over landsbyer som for eksempel Ollerup, der er helt unik med sit meget store friskole- og højskolemiljø. Det er formidlingsprojekter, hvor de lokale museer spiller en stor rolle; men fordi vi her i kommunen har plan og kultur i samme forvaltning kommer kommunen også til at spille en stor rolle i arbejdet med at kombinere bevarelsen af kulturarven med udviklingen af kommunen," siger Klaus Johannessen.

Det Sydfynske Øhav – kulturarvsprojekt:

- Danmarks Blå Hjerte. Projektet har skabt den fælles fortælling om Sydfyn som Danmarks blå hjerte. Fortællingen er udmøntet i et fælles logo, der samler de fire kommuner og fem havne. Logo og fortælling skal anvendes som udviklings- og markedsføringsplatform for de kommende projekter.
- Projektet har vist, at der er et potentiale i at benytte kulturarven som både identitetsskaber og udviklingsinstrument for ikke blot én kommune, men for en hel egn med flere kommuner involveret. På Sydfyn kan den fælles maritime kulturarv være med til at samle hele området om fælles udviklingsinitiativer. Et resultat af projektet bliver "Strategi for Danmarks blå hjerte", hvor fokus ikke er på de enkelte havne, men på oplevelsesprojekter på tværs af øhavet.
- Som en del af projektet bliver den fysiske kulturarv i de fem havne kortlagt i en fælles publikation, "Den maritime kulturarv i det Sydfynske Øhav". Hermed bliver den tværgående og helhedstænkende tilgang til kulturarven og sammenhængen mellem havnene understreget.
- Der er blevet udarbejdet en oversigt over den bevaringsværdige kulturarv for hver havn, som bl.a. skal bruges ved kommende temaplaner og som bidrag til kommuneplanerne. Processen har været frugtbar, men har også vist, at de fire kommuner og fem havne er meget forskellige steder i deres planlægning. Det er opfattelsen, at arbejdet har givet et nyttigt redskab for kommunernes planlæggere. Hvordan den maritime kulturarv indarbejdes i selve kommuneplanlægningen, er for tidligt at sige endnu – det vil først vise sig ved den kommende revision af kommuneplanerne.

Læs mere: www.kulturarv.dk/kommune-plan